

Stagiunea '77-'78

(II)

■ MIRA IOSIF

Marginalii la problema piesei originale

Deosebit de dinamică, extrem de bogată în acțiuni teatrale complexe (mai e oare cazul să amintim calendarul de festivaluri-colocevii, cu reprezentații-dezbateri?), stagiunea '77-'78 mi se pare valoroasă prin câștigurile ei repertoriale; mai bine spus, prin deschiderile și direcțiile noi, vizibile în caietul de titluri.

Evident, axul programului teatral l-a constituit piesa originală. Ce-a adus, aici, nou, anul teatral? Nu atât opere dramatice viguroase, antologice, cît, mai ales, o preocupare mai adîncă pentru diversitatea psihologiilor și a relațiilor sociale. Piesa originală și-a extins aria de explorare. Cantitativ (s-au înregistrat multe debuturi și scrieri semnate de autori începători), dar mai cu seamă *calitativ*, textul dramatic s-a impus ca literatură, transgredind teritoriile tematicii și revigorînd metafora teatrală nutrită de idei și de atitudini etice relevante. Timpul istoric, obiceiul dramaturgiei stagiunii trecute, a fost înlocuit cu spațiul moral prezent, a cărui mai atentă investigare a dus la cîteva titluri ce se vor reține. Cele mai bune scrieri au părăsit zona netedă a observării superficiale a unor realități sociale și a unor comportamente conforme cu idealul societății noastre, și au încercat să pună întrebări ardente, să aducă în discuție și în lumină conflicte, contradicții specifice etapei istorice pe care o parcurgem. Momentul-criză al reexaminării valorilor, punerea existenței „în paranteză” (*Autobiografie* de Horia Lovinescu, *Cititorul de contor** de Paul Everac) devin substanță dramatică și sursă de conflict. Se expun aspecte ale rătăririi, ale neîmplinirilor și nereușitei (*Cîștigătorul trebuie ajutat* de Iosif Naghiu), căutin-

* Piesa, mai veche, a fost reevaluată în această stagiune prin montarea autorului-revizor.

du-se în detalii analitice (nu întotdeauna semnificative!) sursa eșecului. Se respinge mistificarea, se denunță impostura, se amenință, prin exemplul convingător al unor destine tragice, traiul eșuat, în derivă, rezultatul unor norme morale perimate, anacronice. Familia continuă să fie terenul predilect și fertil al multor piese, favorizînd, prin compunerea și descompunerea raporturilor, prin radiografia mentalităților, tabloul transformărilor social-istorice (*Noaptea cabotinelor* de Romulus Guga, *Jocul* de Ion Băieșu). Cu interesante rezultate dramatice, apar operele care propun confruntarea deschisă, curajoasă, cu un alt mod de viață, plasarea omului nostru în contextul lumii contemporane (*Acord* de Paul Everac, *Goana* de Paul Iachim). Piesa lui Paul Everac aduce în prim-plan o dispută între „noi” și „ei”, invită la o dezbateră social-ontologică despre existență și libertate, în termenii unor concepții ideologice antagonice, expuse nuanțat. Remarcabila dramă a lui D. R. Popescu *Rugăciune pentru un disc-jockey*, sinteză de realism metaforic, prezintă eroii adînc implicați în dialectica societății noastre; problemele lor sînt dramatice, pe măsura contradicțiilor lumii contemporane. Ei se definesc în funcție de principiul director al existenței: „a fi” sau „a avea”, prin ei se denunță relele sociale, abuzurile nesancționate, „vechiul” nemăturat de revoluție, care mai are forța să genereze erori și dezertări. Cu un timbru original au sunat piesele lui Sütő András, în formule structural deosebite, dar deopotrivă de valoroase și de substanțiale: *Bocet vesel pentru un fir de praful rătăcitor*, farsă și totodată poem, fabulă cu rîluri filosofice, despre moartea civică a celor atrași de propaganda sectelor religioase; *Cain și Abel*, dramă cu ecouri mitice și implicații contemporane, o analiză a resorturilor puterii. S-a marcat, cu timiditate, dar benefic, un revirement al comediei satirice: în *Scene din viața unui bătăran*, Dumitru Solomon fixează, cu sarcasm, în secvențe tranșante (inegale ca *vis comica*), caracterul monstruos al despotismului și al velleitarismului; *Piatră la rinichi* de Paul Everac, *Alibi* de Ion Băieșu, combat cu haz,

caricaturalizată — cu mijloace tradiționale, dar eficiente — moravuri și năravuri riziabile, dar mai ales nocive. Aceste scrieri noi au dominat stagiunea, prin transpunerile scenice bune, care s-au făcut.

Cum se valorifică în spectacol textul original și ce anume se valorifică rămâne însă problema centrală a debaterilor noastre. Am remarcat că în primul rând tinerii directori de scenă s-au devotat dramaturgiei originale, dar, firește, nu numai ei. Alexa Visarion, de pildă, a majorat vizibil elementele dramatice, a potențat conflictul și a dat densitate atmosferei din piesa *Goana* de Paul Ioaachim, construind un spectacol al adevărului de viață. Nicolae Scarlat a cuprins lumea personajelor din *Rugăciune pentru un disc-jockey* într-o metaforă scenică integratoare, imprimând montării o acută feroare justițiară, patetism dramatic. Tot N. Scarlat a readus pe afiș *Somnoroasa aventură* de Teodor Mazilu, recitînd-o cu un ochi proaspăt, pentru uzul unor noi generații de spectatori, sensibili la originalitatea viziunii satirice inazilience. În aceeași direcție a operat și tânărul Cristian Hadji-Culea, cu *Acești nebuni fățarnici*, dînd și acestei piese a lui Mazilu alte dimensiuni, nu lipsite de interes, fixînd un univers de coșmar, populat de vicii. Anca Ovanez a propus o exemplară versiune a *Interviului* Ecaterinei Oproiu, invitîndu-ne să judecăm vicțile unor oameni obișnuți, cu durerile și cu bucuriile lor. Mulți alți tineri directori de scenă și-au pus semnătura pe montări cu ecou în presă și la public: Alexandru Colpacci și Cristian Pepino* (*Scena din viața unui bădăran* de Dumitru Solomon). Matei Varodi (*Excursia* de Th. Mănescu), Mircea Cornișteanu (*O sărbătoare princiară* de T. Mazilu), Olimpia Arghir (*Intors din singurătate* de P. C. Chitic), Alexandru Tocilescu (*Strada iubirii*), acesta din urmă izbitud performanța unui fermecător spectacol de grup, în ciuda textului precar al Angelei Bocancea. Aportul regizoral creator, viziunea, s-a simțit din plin în spectacolele realizate de Gheorghe Harag cu piesele lui Sütö András; după cum, în succesul de prestigiu al *Jocului* de Băieșu, au jucat un rol deosebit sensibilitatea, delicatetea privirii întoarse către înăuntru, a lui George Rafael. *Noaptea cabotinilor* de R. Guța a devenit un mare spectacol, în regia rafinată a lui Dan Alecsandrescu, care a dat piesei tensiune subterană și înfruntării realiste, contururi simbolice.

Am avut, în stagiune, și câteva, puține, formule de spectacol noi, propuneri creatoare de organizare scenică a materialului literar: *La Liliaci*, reprezentație sui-generis de antropologie poetică realizată de Virgil Ogășanu, pe poezia lui Marin Sorescu, *Ceasul al 13-lea*, montaj datorat Letiției Popa, compoziție deschis-agitatorică, politizată, pe baza unor schițe dramatice

* Cu titlul *Incomparabilul Al*

de Dumitru Solomon. O montare, solidă, de teatru politic ne-a oferit și Constantin Dinischiotu, înscenînd dramatizarea *Clipei* de Dinu Săraru. Dar au fost și multe, chiar prea multe reprezentații neconcludente, „de serviciu“, montări formale, fără ecou și fără utilitate. Sub potențialul textului, mi s-au părut spectacolele Teatrului Național, care, în acest an, părea să fi onorat (cantitativ) piesa originală. Reprezentația Letiției Popa, cu piesa *Acord* de Paul Everac, a fost săracă în idei și ternă ca mizanscenă. Plată, desuetă, montarea piesei lui Leonida Teodorescu, *Cine a fost Adam?* (regia, Cristiana Munteanu). Neinteresant, livresc, spectacolul *Çiștiğătorul trebuie ajutat* (regia, Ion Cojar). Dintre cele câteva montări ale *Autobiografiei* lui Horia Lovinescu, nu aceea a Teatrului Național (regia, Cornel Todea) a atras atenția criticii dramatice, ci spectacolul Teatrului din Reșița (regia, Emil Reus). Cu totul scăzute, s-au dovedit exigențele Teatrului de Comedie față de textul dramatic original. Scena din strada Măndiuești a lansat în această stagiune *Măseaua de minte* de Corneliu Marcu (regia, George Teodorescu) și *Ciripit de păsărele* de Dinu Grigorescu (regia, Sanda Manu). Prima scriere acoperă tema „practica în producție a studenților“, printr-o înșălire dramatică puerilă, simplistă ca scriitura, cea de-a doua este o lucrare bulevardieră, lipsită de meșteșugul teatral al „patronilor“ genului — aparent destinată... marelui public! Regretăm că Teatrul de Comedie și-a pierdut spiritul cultural și gustul literar dovedite cîndva.

Au absentat de pe afișele stagiunii cîteva dramaturgi apreciați, ca Paul Anghel, Alexandru Voitîn, Mihnea Gheorghiu, Mircea Radu Iacoban; Aurel Baranga a apărut tot cu vechile și mult rodatele lui comedii. S-au publicat, în ultimul timp, cîteva scrieri dramatice de reală valoare literară, bogate în substanță, curajoase în idei, originale ca scriitura: *Sintem și rămînem* și *Schimbară la față* de Paul Cornel Chitic, *Noaptea pe asfalt* de Theodor Mănescu, *A treia țepă* de Marin Sorescu (fragmentar tipărită). Nu s-au jucat încă. La fel cum nu s-au reprezentat multe alte piese remarcabile, editate mai de mult sau mai de curînd. Cîteva titluri edificatoare: *Colivia cu năluți* de Al. Voitîn, dramă puternică, cu rădăcini într-o legendă transilvană și implicații în contemporaneitate, *Ingerul bătrîn* de Al. Sever, incursiune tragică în universul închis al lagărelor naziste, *Jocul vieții și al morții* de Horia Lovinescu, bogată parabolă ontologică, *Revelion* de Maria Banuș, plonjare în lumea bucureșteană în anii ultimului război mondial. Toate au apărut în volume de teatru!

Teatrele nu au încă destulă inițiativă, nu aspiră la originalitate, în componența repertoriului național. Dar, să considerăm și această stagiune „de trecere“, în desfășurare, o etapă care a deschis cîteva direcții noi.